

Докторант Келсінбек Мөлдір Мұхиддинқызының
«8D02195 – Өнертану» БББ бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін
алу үшін ұсынылған «XXI ғасырдағы Қазақстан кескіндемесінің мәдени
кодтары ұлттың рухани құндылықтарының көрінісі ретінде» тақырыбындағы
диссертациялық жұмысына ғылыми кеңесші
Шарипова Диляра Сафарғалиқызының

ШКІРІ

Келсінбек Мөлдір Мұхиддинқызының диссертациялық жұмысы қазіргі қазақ бейнелеу өнерін кешенді түрде зерттеуге арналған. Зерттеу назарында – ұлттың рухани құндылықтарын сақтауға және жеткізуге мүмкіндік беретін мәдени кодтарды айқындау мәселесі тұр.

Диссертациялық зерттеу – жас ғалымның көп жылдық еңбегінің, сан алуан көркем материалдарды талдауының, гуманитарлық және әлеуметтік білім салаларына қатысты іргелі еңбектерді зерделеуінің, тиімді әдіснаманы іздеуінің және суретшілермен шығармашылық тұрғыдан белсенді жұмыс жүргізуінің нәтижесі болып табылады.

Диссертация тақырыбы диссертанттың ғылыми қызығушылықтарымен тығыз байланысты. 2021–2024 жылдар аралығында М.М. Келсінбек М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының ұжымы шығарған ұжымдық монографияларға қазіргі заманғы натюрморт жанрының даму мәселелеріне арналған бірқатар тарауларды жазып, ғылыми зерттеу тақырыбына терең бойлауға, ұсынылған гипотезалар мен әдіснамалық қағидаттарды сынақтан өткізуге мүмкіндік алды.

Сонымен қатар, М.М. Келсінбек осы жылдары ҚР ҒЖБМ Ғылым комитетінің гранттық қолдауымен жүзеге асырылған ғылыми жобаларды әзірлеуге және жүзеге асыруға белсенді түрде қатысқанын.

ҒЖБССҚК ұсынған журналдарда және Scopus дерекқорының CiteScore көрсеткіші жоғары шетелдік рецензияланатын ғылыми басылымда жарияланған мақалалар диссертант үшін үлкен ғылыми мектепке айналып, жинақталған білімді отандық кескіндеме өнерінің даму үрдістерін тұжырымды түрде зерттеуге қолдануға мүмкіндік берді.

Зерттеу жұмысы барысында М.М. Келсінбек өзін қазіргі заманғы ғылыми әдебиетті еркін меңгерген, Қазақстан өнерінің даму үдерістерін жүйелі түрде көрсете алатын, алдына мақсат қоя білетін және өзі ісіне адал зерттеуші ретінде танытты.

Диссертациялық жұмыстың өзектілігі елімізде бейнелеу өнеріндегі мәдени кодтарға қатысты терең ғылыми зерттеулердің жоқтығымен, сондай-ақ бұл тақырыптың шетелдік өнертануда да аз зерттелуімен байланысты. Жұмыс пәнаралық сипатқа ие, бұл қазіргі ғылыми білім талаптарына толық сәйкес келеді. Қазіргі заманғы өнертанудың маңызды мәселелерінің бірі – әлемдік мәдениеттерді салыстырмалы түрде талдау және олардың әрқайсысының өзіндік ерекшелігін анықтау болып табылады. Мұндай зерттеуді жүзеге асыру үшін теориялық тұжырымдамаларды, әмбебап ұғымдарды дәл таңдай білу – адам болмысының мәдениеттегі өзін-өзі тануы,

рухани дәстүрлердің сабақтастығын ашу және мәдени сәйкестікті репрезентациялау сияқты ауқымды мәселелерді зерделеуге жол ашады. Бұл диссертация тақырыбы ғылымдағы осындай өзекті ізденістермен үндес.

Зерттеу жұмысы ұлттың мәдени кодын жаңғырту, жаһандану үдерістері салдарынан туындаған сәйкестік дағдарысын еңсеру, мәдени мұраны дәріптеу, жас ұрпақты тәрбиелеу сияқты мемлекеттік бағдарламалармен де тығыз байланысты (ҚР Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №250 қаулысы «Қазақстан Республикасының 2023-2029 жылдарға арналған мәдени саясат тұжырымдамасын бекіту туралы»), бұл зерттеуді еліміздің әлеуметтік-мәдени дамуы тұрғысынан маңызды және серпінді етеді.

Аталған жұмыс ғылыми жаңалықтың барлық белгілеріне ие: әдіснамалық аппараттың жаңартылуы, ауқымды және заманауи теориялық дереккөздермен жұмыс, қазіргі заманғы кескіндеменің жаңа материалын ғылыми айналымға енгізу, жасалған тұжырымдардың сапасы мен өзектілігі.

Диссертация кіріспеден, үш негізгі бөлімнен (әрқайсысы екі тармақтан тұрады), қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және иллюстрациялар берілген қосымшалардан тұрады. Мәдени кодтардың алуан түрінен зерттеуде тақырыпқа барынша сай және аз зерттелген нысандық, табиғи және зооморфтық кодтар таңдалып алынған.

Бірінші бөлім – «Мәдени кодты зерттеудің теориялық негіздері мен әдіснамалық аспектілері» – мәдени код теориясына қатысты гуманитарлық және әлеуметтік ғылымдардағы, сондай-ақ әлемдік және отандық өнертанудағы еңбектерге талдау жасауға арналған. Екінші бөлім – «XXI ғасырдағы Қазақстан кескіндемесіндегі заттық код» – натюрморт жанрындағы нысандық кодтардың көрінісі, сондай-ақ отбасы мен үй ұғымдарының ұлттық мәдени код ретіндегі репрезентациясын жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді. Үшінші бөлім – «Заманауи Қазақстан кескіндемесіндегі табиғи және зооморфтық кодтардың өзектендірілуі» – табиғи кодтардың қазақ бейнелеу өнеріндегі көрінісін және қазіргі заманғы өнердегі зооморфтық бейнелердің ерекшеліктерін мұқият зерттеуге арналған.

Осылайша, диссертациялық жұмыстың мазмұны тақырыпқа толық сәйкес келеді.

Ғылыми нәтижелер мен тұжырымдар күрделі және сан қырлы материалды кезең-кезеңімен зерттеуге, кең ауқымды дереккөздер базасына сүйене отырып, түрлі гуманитарлық ғылымдардағы әдіснамалық тәсілдерді қолдануға негізделген, сондай-ақ отандық және шетелдік өнертану нәтижелерімен салыстырыла отырып жасалған, бұл ғылыми қағидалар мен тұжырымдардың негізділігін қамтамасыз етеді. М.М. Келсінбек келесі ғылыми нәтижелер мен қорытындыларға келді:

1) Мәдени код ұғымы – ұлттың рухани құндылықтарын жеткізу процесін түсінуге арналған теориялық аппарат ұсынады.

2) Өнертанудағы мәдени кодтың дамуы визуалды зерттеулер тұжырымдамалары (мысалы, «пафос формулалары», «дәуірдің көзқарасы», «этникалық кодтар») аясында қарастырылады.

3) Натюрморт жанрындағы нысандық код ұлттық болмыс пен руханилықты іздеудің көрінісі болып табылады.

4) Отбасы мен үй кодтары қазіргі бейнелеу өнерінде басты мәдени кодтар ретінде көрініс тауып, адамгершілік құндылықтар мен әлеуметтік стереотиптерді бейнелейді.

5) Табиғи код Қазақстан пейзажының ерекшеліктерін ұжымдық архетиптік түсініктер мен ұлттық дүниетаным контекстінде анықтайды.

6) Зооморфтық кодты өзектендіру қазіргі заманғы экологиялық мәселелерді, сондай-ақ адамның киелі, мифологиялық және рухани болмысын бейнелеу жолдарын ашады.

Зерттеуде қазіргі Қазақстан өнерінің теориясы мен тарихын, отандық көркемдік тәжірибелердің негізгі бағыттарын, идеялары мен концепцияларын анықтауға маңызды ықпал ететін теориялық мәселелер қарастырылады. Диссертациялық зерттеу ұсынылған тақырыпты кеңейтуге үлкен әлеуетке ие, атап айтқанда, кеңістік, уақыт және дене мәдени кодтарын қосу арқылы тақырыпты тереңірек зерттеуге жол ашады. Осылайша, жинақталған материал ХХІ ғасыр Қазақстан кескіндемесін одан әрі зерттеудің негізіне айналуы мүмкін.

Диссертацияның практикалық құндылығы да айқын – оның нәтижелері бейнелеу өнері тарихы мен теориясы бойынша оқу курстарын жүргізуде, сонымен қатар Қазақстанның заманауи кескіндемесін насихаттау мен әрі қарай зерттеуде қолдануға болады. Бұл рецензияланып отырған диссертациялық жұмыстың жоғары ғылыми құндылығын көрсетеді.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Келсінбек Мөлдір Мұхиддинқызының диссертациялық жұмысын тұтас, аяқталған әрі өзіндік ғылыми еңбек деп есептеймін. Онда қазіргі заманғы өнерді зерттеуге арналған жаңа ғылыми тәсілдер ұсынылып, сенімді ғылыми нәтижелер алынған. Автор 8D02195 – Өнертану мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға әбден лайық.

Ғылыми кеңесші:

өнертану кандидаты,

Темірбек Жүргенов

атындағы ҚазҰОА «Бейнелеу өнерінің

тарихы мен теориясы» кафедрасының

профессоры

Шарипова Диляра Сафарғалиевна

